

правосуддя, суспільні відносини у сфері якого і являються одним із видових об'єктів к. пр. проти правосуддя. Аналогічну точку зору з цього приводу висловлювала Ю. В. Юшина¹.

Отже, з урахуванням усіх наведених аргументів, зокрема встановлених основного безпосереднього об'єкту к. пр., передбаченого ст. 365-3 КК, та родових об'єктів к. пр., зосереджених у розділах XVII та XVIII, можна зробити висновок про те, що діяння, описані у чинній редакції аналізованої норми, мали б бути визнані посяганням на відносини правосуддя, а тому рішення вітчизняних парламентаріїв про розміщення досліджуваної кримінально-правової новели серед службових к. пр. є помилковим і таким, що не повною мірою відображає характер антисуспільної спрямованості досліджуваного делікту.

УДК 343:349.6 (477)

ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВІДМЕЖУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ ТА ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 246 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

О. В. Душевська

Одним із найбільш складних питань, які виникають при кваліфікації злочину, передбаченого ст. 246 Кримінального кодексу України (далі – КК), є проблема відмежування цього кримінально караного делікту від кримінальних правопорушень проти власності. Тож спробуємо висловити деякі власні міркування з цього приводу.

Аналізуючи відповідну проблематику, Н. О. Антонюк слушно зазначає, що для предмета складів злочинів проти довкілля характерним є те, що він зберігає екологічні зв'язки з біосферою, не втілює в собі конкретно-визначену працю (не є товаром). У майно ж, яке виступає предметом складів злочинів проти власності, вкладено конкретно визначену людську працю, яка вилучає його з природного середовища. Саме ця ознака є вирішальною для розмежування злочинів проти довкілля й злочинів проти власності – посягання на об'єкти природи, вилучені шляхом застосування праці з природного середовища, отримують іншу кримінально-правову кваліфікацію².

Однак ми знаємо, що в результаті чергового «удосконалення» ст. 246 КК в її чинній редакції йдеться не лише про незаконну порубку, а й про такі діяння, як незаконне перевезення, зберігання, збут дерев або чагарників. Через це виникає логічне питання – відповідне посягання є злочином проти довкілля чи злочином проти власності?

Якщо слідувати логіці, якою керувалися розробники Постанови Пленуму Верховного Суду України від 10.12.2004 року №17 «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля», то дерева, зрубані та підготовлені до складування або вивезення є власністю лісгоспу (українського народу) в будь-якому випадку, незалежно від того, чи є вони вже вилученими з природного стану. До моменту відділення стовбура від пня має місце екологічний злочин, а після – злочин проти власності. Для підтвердження своєї думки звернемося до матеріалів судової практики.

Наприклад, в одній зі справ судом було встановлено, що Особа 1, перебуваючи в лісовому масиві, за попередньою змовою із Особою 2, маючи прямий умисел, спрямований

¹ Юшина Ю. В. Посягання проти правосуддя, що здійснюються у процесі перевірки інформації про вчинені або підготовлювані злочини (кримінально-правовий аспекти) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2012. С. 5.

² Антонюк Н. О. Кримінально-правова охорона власності : навч. посіб. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. С. 119.

на незаконне перевезення незаконно зрубаних дерев порушення вимог ст. 69 Лісового кодексу України, не маючи спеціального документу для використання лісових ресурсів, лісорубного або лісового квитка, тим самим не маючи права здійснювати перевезення згаданих дерев, з корисливих мотивів, незаконно перевозив 19 незаконно зрубаних дерев, заподіявши державі істотної шкоди на загальну суму 90 тис. 680 грн. Вказані дії Особи 1 кваліфіковані за ч. 2 ст. 246 КК¹. Отже, у цьому випадку суд виходив із того, що даний злочин є злочином проти довкілля, інакше кваліфікував би «незаконне перевезення деревини» як крадіжку (ст. 185 КК).

З'ясовуючи обставини вчиненого протиправного діяння, необхідно особливо ретельно перевіряти, чи є причиновий зв'язок між ним і фактом заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу, чи не зумовлені шкідливі наслідки факторами, що не залежали від волі підсудного (стихійне лихо, пожежа тощо). Однак у зв'язку із цим виникає логічне, на наш погляд, питання – яким чином можливо заподіяти шкоду навколишньому середовищу перевезенням уже зрубаної деревини? Праву власності – так, адже має місце злочин з корисливим мотивом, майно чуже винному; довкіллю ж – вочевидь, що ні.

Із цього приводу також пригадуються резонні зауваги науковців, які звертають увагу на тому, що предметом екологічних злочинів вважаються компоненти довкілля, не відторгнені та не відокремлені людською працею від природних умов, або такі, що акумулюють у собі певну кількість вкладеної праці попередніх і сучасних поколінь людей, однак залишаються в природному середовищі або поміщені в нього для виконання своїх біологічних та інших функцій. Потрібно з'ясовувати, чи перебував той чи інший об'єкт посягання в системі екологічних зв'язків з оточуючим його навколишнім природним середовищем².

Оскільки розглядувана кримінально-правова новела впроваджувалась для посилення боротьби із злочинними порушенням в сфері охорони довкілля, то немає сумнівів, що законодавець намагався криміналізувати весь цикл незаконного посягання на суспільні відносини із охорони лісу – незаконна порубка, незаконне перевезення, зберігання, збут. Однак, проаналізувавши матеріали судової практики, можна констатувати, що запровадження відповідних нововведень призвело до значних проблем у застосуванні ст. 246 КК.

Зокрема, серед наукової спільноти виникло дискусійне питання – який статус має зрубана деревина між моментом зрубання і оприбуткуванням її держлісгоспом. Цей неврегульований законодавцем момент теж є прогалиною. Відповідно до Тимчасової інструкції з електронного обліку продукції лісозаготівель, лісопиляння і деревообробки на підприємствах Державного агентства лісових ресурсів України, приймаючи заготовлені протягом дня хлисти і ділову деревину, відповідальні за приймання особи повинні заміряти кожен хлист і сортимент та зробити маркування незмивною крейдою чи фарбою (на торці хлиста – діаметр; на верхньому зрізі сортименту – сорт, діаметр). Відповідальні особи по мірі заготівлі і підвозки лісопродукції щоденно проводять її приймання від бригади (робітника).

МВО чи інша особа на підставі щоденників в двох примірниках заповнює Наряд-акт на виконання робіт, який заповнюється після закінчення заготівлі лісопродукції на ділянці. Приймання заготовленої деревини відбувається із створенням Специфікації покладного обліку (СПО), яка є додатком до Щоденника приймання лісопродукції від заготівлі. Підставою вивезення деревини з місця порубки, є товарно-транспортна накладна, відповідної форми. Проте на практиці лісопродукція може бути прийнятою на наступний

¹ Вирок Володимирецького районного суду Рівненської області від 14 липня 2020 року у справі № 556/1005/20 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90372508> (дата звернення 11.05.2021).

² Злочини проти довкілля: кримінально-правова характеристика : практичний посібник / О. О. Дудоров, Д. В. Каменський, В. М. Комарницький, М. В. Комарницький, Р. О. Мовчан; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014. С. 67.

день, а до того залишеною на місці рубки. Саме в таких ситуаціях у кримінальних провадженнях готування до злочину описується за допомогою формулювань на кшталт «проїзжав повз місце рубки, побачив зрубану деревину, виник корисливий мотив на незаконне заволодіння». Тому, якщо деревина вже оприбуткована, а її злочинцем перевезено, то однозначно матиме місце сукупність злочинів ст. 185 КК та ст. 246 КК України, що, вочевидь, не правильно з логічної точки зору.

Враховуючи вищевикладені аргументи, вважаємо, що викладення диспозиції ст. 246 КК в її новій редакції не привело до зменшення кримінальних правопорушень, водночас спричинивши виникнення низки дискусійних питань правозастосовного характеру. Вважаємо, що оскільки незаконна порубка є злочином проти довкілля, а перевезення, зберігання, збут – злочинами проти власності, то відповідальність за їхнє вчинення не повинна передбачатися однією нормою. У зв'язку із цим пропонуємо виключити із диспозиції ст. 246 КК вказівку на «незаконне перевезення, зберігання, збут лісу».

УДК 346.9

«ТРЕТІ ОСОБИ» ЯК УЧАСНИКИ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

О. Є. Дякуновський

Контроль виник одночасно з розвитком людського суспільства, з урізноманітненням господарських процесів та служив засобом регулювання виробництва і розподілу здобутих засобів життя [1, с. 12].

Державний контроль є невід'ємним атрибутом ринкової економіки. Саме завдяки йому запобігаються порушення і свавілля в економіці [2, с. 101].

Як правова категорія державний контроль у сфері господарської діяльності постійно знаходиться у колі інтересів практиків та науковців. Увагу цій тематиці приділяли такі дослідники як В. М. Гаращук, В. М. Горшеньов, В. В. Добровольська, Б. В. Деревянко, В. С. Мілаш, Н. В. Никитченко, О. П. Подцерковний, В. А. Устименко. Проте розвиток правової доктрини, постійні зміни умов ведення господарської діяльності, вдосконалення підходів державного управління та розвиток євроінтеграційних процесів обумовлює актуальність проведення подальших досліджень за обраною тематикою. Метою дослідження є розробка теоретико-практичних висновків стосовно поняття «треті особи» як учасників процесу здійснення державного контролю у сфері господарської діяльності та обґрунтування пропозицій щодо його уточнення.

Закон «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» містить статтю 20 «Громадський захист прав суб'єктів господарювання», якою встановлено право громадських об'єднань в особі їх уповноважених представників здійснювати захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання під час здійснення щодо них заходів державного нагляду (контролю) та обов'язок органів державного нагляду (контролю) розглядати звернення громадських об'єднань, їх уповноважених представників в інтересах суб'єктів господарювання в порядку, встановленому для розгляду звернень суб'єктів господарювання. Співвідношення вищенаведеного положення із принципом незалежності органів державного нагляду (контролю) є предметом певних наукових дискусій. Окремі правники вважають що такий підхід щодо заходів громадського контролю негативно впливає на незалежність контролюючих органів. Однак в цілому дослідники позитивно оцінюють широку можливість участі суб'єктів господарювання (через створені ними громадські організації тощо) в організації та здійсненні державного контролю, для забезпечення його об'єктивності [3, с. 190–191].